

Các đặc khu kinh tế ở vùng Vịnh trong khuôn khổ đầu tư Sáng kiến Vành đai Con đường của Trung Quốc

Đỗ Đức Hiệp *, Đỗ Thị Thu Phượng **

Nhận ngày 12 tháng 9 năm 2024. Chấp nhận đăng ngày 18 tháng 3 năm 2025.

Tóm tắt: Các nước vùng Vịnh gần đây đang theo đuổi mô hình phát triển kinh tế mới, đa dạng hóa kinh tế bằng cách xây dựng các đặc khu kinh tế. Trong khuôn khổ sáng kiến Vành đai Con đường, Trung Quốc đã xây dựng nhiều dự án ở các đặc khu kinh tế này thông qua các khoản đầu tư. Điều này mang lại lợi ích không chỉ cho Trung Quốc mà cả các quốc gia tiếp nhận đầu tư. Bài viết xem xét ba dự án đầu tư của Trung Quốc vào các đặc khu kinh tế ở vùng Vịnh, bao gồm Khu công nghiệp Trung Quốc - Oman ở Duqm, Dự án tích hợp hóa dầu và sợi hóa học tại Thành phố Jazan của Ả Rập Saudi và Khu trình diễn năng lực công nghiệp Trung Quốc - Các tiểu Vương quốc Ả Rập thống nhất (UAE). Dựa trên thuyết Kinh tế cơ cấu mới của Lin, bài viết phân tích quy mô và sự ảnh hưởng của các dự án đối với sự phát triển của các quốc gia tiếp nhận đầu tư cũng như ý nghĩa của các dự án này trong việc thúc đẩy phát triển kinh tế bền vững ở các nước vùng Vịnh.

Từ khóa: Vùng Vịnh, Trung Quốc, đặc khu kinh tế.

Phân loại ngành: Kinh tế

Abstract: The Gulf countries have since recently been pursuing a new economic model, i.e. economic diversification by constructing Special Economic Zones (SEZs). Under the Belt and Road Initiative framework, China has engaged in developing various projects in these SEZs via investments. The investments benefit not only China but also recipient countries. The article examines three China-invested projects into SEZs in the Gulf region, including China-Oman Industrial Park in Duqm, the Integrated Petrochemical and Chemical Fiber Project for Primary and Downstream Industries in Jazan, Saudi Arabia and the China-UAE Industrial Capacity Demonstration Project. Based on the theory of “New Structural Economics” by Lin, the article analyses the scale and impacts of these projects on the economic development of recipient countries as well as their significance on the sustainable economic development of the Gulf countries.

Keywords: The Gulf, China, Special Economic Zones.

Subject classification: Economics

1. Mở đầu

Với mục tiêu phát triển bền vững, các quốc gia vùng Vịnh đang nỗ lực cải tổ kinh tế và đa dạng hóa các ngành công nghiệp của mình. Điều này đã tạo động lực tăng trưởng kinh tế cho các đặc khu kinh tế (SEZs) ở các quốc gia vùng Vịnh. Kể từ khi Sáng kiến Vành đai Con đường (BRI) được đề xuất, Trung Quốc đã ngày càng tăng cường củng cố và phát triển mối quan hệ với các quốc gia vùng Vịnh dưới nhiều hình thức, trong đó có việc đầu tư vào các đặc khu kinh tế ở khu vực này. Là một nền kinh tế phát triển mới nổi, Trung Quốc đã đạt tăng trưởng kinh tế một phần dựa trên việc xây dựng và phát triển các đặc khu kinh tế trong nước. Sự phát triển về kinh tế đã thúc đẩy mục tiêu nâng cấp công nghiệp và kết nối xuyên quốc gia, và đây cũng chính là động lực để các doanh nghiệp Trung Quốc đầu tư vào các đặc khu kinh tế ở vùng Vịnh.

* Viện Nghiên cứu Con người, Gia đình và Giới, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Email: hiiep1505@gmail.com

** Học viện Ngoại giao.

Các tài liệu nghiên cứu về sự hợp tác của Trung Quốc với các quốc gia vùng Vịnh hiện tập trung vào việc tìm hiểu các hình thức hợp tác song phương và các yếu tố ảnh hưởng đến việc xây dựng chính sách hợp tác song phương của mỗi bên. Trong đó, cuốn sách “Quan hệ Trung Quốc với Ả Rập và vùng Vịnh giai đoạn 1949-1999”, Bin Huwaidin (2002) đã phân tích chi tiết chính sách đối ngoại của Trung Quốc với vùng Vịnh và bán đảo Ả Rập từ khi hình thành nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa tới cuối thế kỷ XX. Cuốn sách này cũng chỉ ra rằng, các quốc gia vùng Vịnh cũng đang mở rộng quan hệ kinh tế - chính trị với Trung Quốc nhằm tạo ra thị trường năng lượng cho các sản phẩm dầu khí truyền thống, các sản phẩm từ hóa dầu và tiếp cận thị trường tương lai trong các lĩnh vực tiêu dùng (Bin Huwaidin M., 2002). Mặc dù Trung Quốc cũng cạnh tranh với các nước Ả Rập vùng Vịnh ở một số lĩnh vực như cơ sở hạ tầng, cảng biển, hay việc tiếp cận chính trị - hợp tác an ninh với khu vực Sừng châu Phi, hai bên cũng có chung tầm nhìn và mô hình phát triển kinh tế lấy nhà nước làm trung tâm và ưu tiên các doanh nghiệp và tổ chức tài chính nhà nước (Young, 2019). Ngoài ra, các tài liệu nghiên cứu về sự giao thoa về văn hóa, ngôn ngữ, giáo dục và nghệ thuật của Trung Quốc và các quốc gia Vùng Vịnh cũng cho thấy giao lưu văn hóa, giáo dục giữa hai bên ngày càng tăng mạnh (Armijo, 2013), hoặc phân tích về sự phát triển trong quan hệ Trung Quốc - vùng Vịnh trên các lĩnh vực ngoại giao và chính trị, thương mại và đầu tư, các dự án xây dựng và cơ sở hạ tầng, giao lưu nhân dân, và hợp tác an ninh - quân sự (Fulton, 2019a), trong đó sự hiện diện của Trung Quốc ở vùng Vịnh chủ yếu xây dựng trên nền tảng kinh tế thông qua sáng kiến Vành đai Con đường (Fulton, 2019b và Fulton, 2020).

Thay vì áp dụng phân tích ở cấp độ vĩ mô về chính sách đối ngoại và địa chính trị như các nghiên cứu trước, bài viết tập trung phân tích sự phát triển và ý nghĩa của các dự án cụ thể mà Trung Quốc đầu tư vào các đặc khu kinh tế ở vùng Vịnh. Bài viết tiếp cận và nghiên cứu các chiến lược tăng trưởng kinh tế dựa trên quan điểm Kinh tế cơ cấu mới của Lin (Lin, 2011) tập trung vào ba trường hợp dự án có vốn đầu tư của Trung Quốc ở vùng Vịnh kể từ khi BRI được đề xuất, bao gồm: Khu công nghiệp Duqm ở Ô-man, Dự án tích hợp hóa dầu và sợi hóa học tại Thành phố Jazan dành cho các ngành công nghiệp khai thác và hạ nguồn của Ả Rập Xê-út, và Khu trình diễn hợp tác năng lực công nghiệp Trung Quốc-UAE.

Bài viết được phát triển theo trình tự như sau: khái quát về quan hệ hợp tác kinh tế của Trung Quốc với khu vực vùng Vịnh trong khuôn khổ Sáng kiến Vành đai Con đường, khái quát thuyết Kinh tế Cơ cấu mới làm khung phân tích, nghiên cứu việc Trung Quốc đầu tư vào Ô-man, Ả Rập Xê-út và UAE. Cuối cùng, bài viết sẽ thảo luận vai trò của đầu tư Trung Quốc đối với sự phát triển kinh tế khu vực vùng Vịnh thông qua phân tích tương quan giữa ba trường hợp này.

2. Quan hệ hợp tác kinh tế giữa Trung Quốc và vùng Vịnh trong khuôn khổ Sáng kiến Vành đai Con đường

Sáng kiến Vành đai Con đường bao gồm Vành đai kinh tế Con đường Tơ lụa và Con đường Tơ lụa trên biển thế kỷ XXI, được Chủ tịch nước Trung Quốc Tập Cận Bình đề xuất vào năm 2013 nhằm phát triển một khuôn khổ kết nối Trung Quốc với Trung Á, Tây Á và châu Âu dựa trên các tuyến đường tơ lụa cổ xưa. Trong BRI, Trung Đông được coi là cầu nối giữa Vành đai kinh tế con đường tơ lụa với Con đường tơ lụa trên biển thế kỷ XXI (Scobell, 2018:11), vì thế, có vai trò quan trọng đối với mục tiêu đẩy mạnh kết nối xuyên

khu vực và xuyên biên giới của Trung Quốc. Đặc biệt khi Trung Quốc vẫn phụ thuộc vào nhập khẩu năng lượng bằng đường biển thì Trung Đông càng trở nên quan trọng vì khu vực có vị trí chiến lược nằm ở ngã tư kết nối châu Á, châu Âu và châu Phi (Watanabe, 2019: 1).

Khu vực vùng Vịnh gồm 6 quốc gia Ả Rập Xê-út, UAE, Ca-ta, Cô-oét, Ba-ranh, và Ô-man, là các quốc gia dầu mỏ phát triển ở khu vực Trung Đông. Trung Quốc đã phát triển quan hệ hợp tác kinh tế với vùng Vịnh từ cuối thế kỷ XX. Đặc biệt, khi Chiến tranh lạnh kết thúc, Trung Quốc đã tăng cường phát triển mối quan hệ kinh tế với các quốc gia vùng Vịnh. Hợp tác năng lượng trở thành trọng yếu trong mối quan hệ của Trung Quốc với các quốc gia này và chính phủ Trung Quốc luôn tạo điều kiện thuận lợi cho việc nhập khẩu dầu khí thời điểm này. Vào những năm 1990, Ô-man là một đối tác quan trọng cho việc nhập khẩu dầu của Trung Quốc vì dầu thô của Ô-man phù hợp với công nghệ lọc dầu của Trung Quốc (Bin Huwaidin, 2002: 234). Trong khi đó, cùng thời điểm này, quan hệ hợp tác kinh tế giữa Trung Quốc và Ả Rập Xê-út khá phát triển nhưng chưa mạnh mẽ, dầu mỏ vẫn chưa phải là sản phẩm chính đóng góp vào thương mại hai chiều do chất lượng dầu thô của Ả Rập Xê-út không tương thích với các ngành công nghiệp lọc dầu của Trung Quốc (Bin Huwaidin, 2002: 234-235). Nhưng Trung Quốc vẫn xem Ả Rập Xê-út là đối tác nhập khẩu dầu lâu dài và nỗ lực thu hút đầu tư của nước này vào các ngành công nghiệp lọc dầu của mình (Bin Huwaidin, 2002: 234-235). Hợp tác kinh tế giữa Trung Quốc và UAE vào cuối thế kỷ XX cũng chủ yếu dựa vào trụ cột là thương mại dầu khí và UAE được coi là đối tác thương mại dầu khí lâu dài của Trung Quốc (Bin Huwaidin, 2002: 250).

Bước sang thế kỷ XXI, hợp tác kinh tế của Trung Quốc và các thành viên của Hội đồng Hợp tác các nước vùng Vịnh (GCC) đặc biệt là hợp tác thương mại và năng lượng giữa Trung Quốc với Ả Rập Xê-út đã được tăng cường. Thêm vào đó, các hình thức hợp tác kinh tế khác giữa Trung Quốc và các thành viên của GCC cũng ngày càng phát triển với các dự án xây dựng cơ sở hạ tầng và đầu tư đang trở thành nhân tố chính trong quan hệ hợp tác kinh tế (Qian & Fulton, 2017). Sáng kiến Vành đai Con đường đã tạo điều kiện thuận lợi cho hợp tác kinh tế giữa Trung Quốc và GCC. Cả hai bên đều có những động lực riêng để phát triển kết nối kinh tế. Trong khi, các nước GCC nhận được những lợi ích đáng kể từ hợp tác kinh tế với Trung Quốc trên lĩnh vực xuất khẩu dầu mỏ thì Trung Quốc lại đạt được nguồn tài nguyên để phát triển kinh tế đồng thời tận dụng được tiềm năng của Sáng kiến Vành đai Con đường để hòa giải những tranh chấp ở khu vực vùng Vịnh trong bối cảnh xung đột địa chính trị gia tăng trong khu vực (Niblock, 2017). Hơn nữa, sự phát triển của Hiệp định Thương mại tự do (FTA) giữa Trung Quốc - GCC cũng giúp Trung Quốc duy trì an ninh năng lượng (Qian & Fulton, 2017) và việc đầu tư vào vùng Vịnh cũng hỗ trợ mục tiêu chuyển đổi năng lực công nghiệp của Trung Quốc sang Trung Đông (Kenderdine & Lan, 2019).

Từ năm 2010, Trung Quốc đã có những kết nối kinh tế với Ô-man, Ả rập Xê-út và UAE dựa trên những lĩnh vực khác nhau như thương mại, đầu tư và xây dựng cơ sở hạ tầng. Ô-man, Ả rập Xê-út và UAE là những thành viên đầu tiên tham gia vào Sáng kiến Vành đai Con đường và cả ba quốc gia này đều có những dự án phát triển với Trung Quốc dựa trên những đặc điểm về chính trị, kinh tế, văn hóa, địa lý và những lợi thế so sánh riêng (Fulton, 2020). Tại Ô-man, những cuộc biểu tình do nạn thất nghiệp của thanh niên luôn dẫn tới bất ổn chính trị tại nước này. Khi Trung Quốc trở thành đối tác thương mại chính của Ô-man, sự phát triển quan hệ kinh tế giữa hai nước đã góp phần cải thiện tình trạng thất nghiệp và mang lại cho Trung Quốc nguồn cung năng lượng cần thiết cho tăng trưởng kinh tế (Fulton,

2019a: 120). Về phía Ả Rập Xê-út, với tư cách là đối tác quan trọng của Trung Quốc ở vùng Vịnh, Ả Rập Xê-út đã phát triển kế hoạch Tầm nhìn 2030 nhằm tạo điều kiện cho tăng trưởng kinh tế bền vững và thể hiện khả năng tương thích với Sáng kiến BRI, đồng thời mang lại ý nghĩa lớn trong mối quan hệ Trung Quốc - Ả Rập góp phần hỗ trợ mục tiêu phát triển chính sách trong nước và quốc tế của đôi bên (Fulton, 2019a: 73). Về quan hệ hợp tác kinh tế giữa Trung Quốc và UAE, thương mại song phương đã đưa UAE trở thành đối tác kinh tế lớn của Trung Quốc (Fulton, 2019a: 140-141), đặc biệt gần đây hai nước có nhiều dự án đầu tư chung ở các hòn đảo tại Thái Bình Dương và ở châu Phi (Cầm Anh, 2023). Hơn nữa, bên cạnh việc xuất khẩu dầu mỏ, UAE theo đuổi sự đa dạng kinh tế, việc trở thành nhà xuất khẩu thứ cấp cho các sản phẩm của Trung Quốc đã đóng vai trò quan trọng trong nền kinh tế của UAE (Fulton, 2019a: 141).

Tuy vậy, mặc dù cả Trung Quốc và các quốc gia vùng Vịnh đều có động lực để phát triển hợp tác kinh tế, nhưng mối quan hệ hợp tác kinh tế giữa hai bên đang gặp phải những thách thức khi mà các quốc gia vùng Vịnh vừa nằm trong trật tự quốc tế do Mỹ đứng đầu lại vừa nhận được nhiều lợi ích từ mối quan hệ thương mại với Trung Quốc - điều này dẫn tới tình trạng khó khăn trong bối cảnh căng thẳng Mỹ - Trung đang diễn ra hiện nay.

3. Quan điểm kinh tế Cơ cấu mới

Kinh tế cơ cấu mới là học thuyết về phát triển, chuyển đổi và vận hành kinh tế của Lin và cộng sự (Lin & Wang, 2017), trong đó phân tích “tài nguyên sẵn có” (factor endowment)² có sự khác nhau tùy thuộc vào từng giai đoạn phát triển khác nhau của mỗi quốc gia (Lin, 2011: 194). Vì thế, cơ cấu công nghiệp thích hợp nhất đối với một quốc gia sẽ thay đổi theo giai đoạn phát triển và đòi hỏi hỗ trợ về cơ sở hạ tầng “cứng” và “mềm” (Lin, 2011: 195), trong đó cơ sở hạ tầng “cứng” liên quan tới việc cung cấp điện, nước, hệ thống đường xá, trong khi đó, cơ sở hạ tầng “mềm” là chính sách, hệ thống luật pháp nhằm hỗ trợ cho quá trình đổi mới công nghệ hoặc hình thành các ngành công nghiệp mới...

Cũng theo Lin (2011), những chiến lược mà một quốc gia theo đuổi để phát triển thể hiện *sự độc đáo của quốc gia đó và không nhất thiết phải bắt nguồn từ những kinh nghiệm của những quốc gia phát triển*. Lin (2011) cũng chỉ rõ rằng, trong quá trình phát triển và nâng cấp công nghiệp, cùng với vai trò chủ yếu của kinh tế thị trường về phân phối tài nguyên, *sự phát triển của cơ sở hạ tầng cũng là thiết yếu và cần có hỗ trợ từ chính phủ* nhằm phát triển cơ sở hạ tầng dựa trên thế mạnh của quốc gia (Lin, 2011: 197).

Cụ thể, các quốc gia vùng Vịnh đều giàu tài nguyên dầu mỏ nhưng mỗi quốc gia lại theo đuổi những đặc thù phát triển kinh tế riêng và triển khai những hình thức hợp tác khác nhau với Trung Quốc. Vì vậy, khi nghiên cứu các dự án đầu tư của Trung Quốc vào các đặc khu kinh tế ở vùng Vịnh, bài viết xem xét các đặc điểm và lợi thế so sánh của một số quốc gia vùng Vịnh khi phát triển các dự án hợp tác này. Ngoài ra, việc nâng cấp công nghiệp và tối ưu hóa cơ cấu, khuyến khích nhà nước phát triển cơ sở hạ tầng và thiết lập thị trường để tạo điều kiện thuận lợi cho đầu tư nước ngoài của các quốc gia này cũng được xem xét để thấy được những thay đổi mà các dự án đầu tư của Trung Quốc mang lại.

² Theo Investopedia, tài nguyên sẵn có (factor endowment) là nguồn tài nguyên mà một quốc gia có thể sử dụng cho các hoạt động kinh tế như đất đai, khoáng sản, vốn và lao động. Quốc gia có nguồn tài nguyên sẵn có phong phú có thể sản xuất nhiều hàng hóa hơn các quốc gia có ít tài nguyên.

4. Các dự án đầu tư vào các đặc khu kinh tế ở vùng Vịnh

4.1. Khu công nghiệp Trung Quốc - Ô-man ở Duqm

Vào những năm 1990, Ô-man đề xuất Tầm nhìn 2020 nhằm đa dạng hóa kinh tế (Yoel, 2018: 1-2), hướng tới xây dựng nền kinh tế đa dạng hơn, khuyến khích phát triển các khu vực tư nhân và hỗ trợ cạnh tranh hiệu quả. Dựa trên tầm nhìn 2020, Đặc khu kinh tế ở Duqm (SEZAD) đã được thành lập năm 2011 trải rộng trên diện tích 2000 km² và được coi là Đặc khu kinh tế lớn nhất ở Trung Đông - Bắc Phi (MENA). SEZAD được thiết kế trở thành một khu kinh tế toàn diện, có thể vừa phát triển thế mạnh hậu cần của khu vực như một hải cảng lại vừa phát triển các ngành công nghiệp, du lịch và giáo dục. Việc thành lập và phát triển SEZAD đánh dấu nỗ lực của Ô-man trong việc theo đuổi đa dạng kinh tế và giảm sự phụ thuộc vào dầu khí để phát triển kinh tế (Castelier & Müller, 2019).

Vào tháng 5 năm 2016, cơ quan hành chính của SEZAD và tỉnh Ninh Hạ của Trung Quốc đã ký kết một hợp đồng thỏa thuận xây dựng khu công nghiệp Trung Quốc - Ô-man ở SEZAD trải dài trên diện tích 12 km² với tổng vốn đầu tư lên tới gần 10 tỉ USD. Khu công nghiệp Trung Quốc - Ô-man là khu công nghiệp lớn nhất nhận đầu tư từ một quốc gia khác với 35 dự án hợp tác về khai thác dầu khí, xây dựng, hậu cần, năng lượng mặt trời, bệnh viện, trường học và các cơ sở hạ tầng khác (Gidwani, 2020). Vào năm 2017, một năm sau khi ký hợp đồng, Trung Quốc đã xây dựng đường xá và mạng lưới điện cũng như cung cấp nước cho khu công nghiệp (Yi, 2017). Vào năm 2018, Trung Quốc và Ô-man đồng ý xây dựng nhà máy năng lượng và nhà máy khử nước mặn để cung cấp điện nước cho các doanh nghiệp trong lĩnh vực công nghiệp nhẹ (SEZAD, 2018). Bằng cách này, khu công nghiệp Trung Quốc - Ô-man đã góp phần tăng trưởng kinh tế của Ô-man thông qua phát triển cơ sở hạ tầng. Thêm vào đó, Trung Quốc đã tận dụng những ưu thế của mình để hỗ trợ phát triển nguồn nhân lực tại Ô-man. Với những kinh nghiệm trong việc đào tạo lao động lành nghề cho các ngành công nghiệp sản xuất, Trung Quốc đã mang lại những chương trình giáo dục cho thanh niên Ô-man, chia sẻ kinh nghiệm quản lý và tổ chức những buổi đào tạo về công nghệ mới và nguồn nhân lực. Thêm vào đó, Trung Quốc đã nhất trí đào tạo 100 thanh niên Ô-man trong lĩnh vực kỹ thuật hóa dầu, vật liệu xây dựng, năng lượng tái tạo và phần mềm máy tính để đẩy mạnh kỹ năng của lao động trẻ phục vụ cho các công việc tương lai ở các lĩnh vực khác nhau tại SEZAD (SEZAD, 2018).

Tuy nhiên, cũng có những quan ngại ở một số mặt liên quan đến khu công nghiệp Trung Quốc - Ô-man. Quan ngại đầu tiên là liệu đầu tư khổng lồ của Trung Quốc vào Ô-man có mang lại những gánh nặng cho quốc gia nhận đầu tư hay không? Tình trạng về đầu tư ồ ạt của Trung Quốc diễn ra ở một số nước châu Á và châu Phi đã dẫn đến việc các quốc gia tiếp nhận không thể hoặc khó có thể trả nợ (The Economist, 2019). Đây là mối quan ngại lớn nhất đối với quốc gia tiếp nhận đầu tư. Thứ hai, hiệu quả của việc đẩy mạnh thuê nhân công Ô-man cho các dự án đầu tư của Trung Quốc vẫn cần phải đánh giá thêm. Do chi phí thuê lao động nước ngoài thấp hơn nên nhiều nhà đầu tư Trung Quốc đã thuê hàng loạt công nhân không phải người Ô-man khi đã đáp ứng yêu cầu của chính phủ nước này về việc thuê ít nhất 10% lao động Ô-man vào các vị trí tuyển dụng của doanh nghiệp. Đặc biệt, chính phủ Ô-man tuyên bố tăng gấp đôi mức lương tối thiểu vào thời điểm năm 2011 và 2013, trong đó có một thỏa thuận quy định mức lương tối thiểu của lao động Ô-man tại khu công nghiệp Trung Quốc - Ô-man lên tới 1200USD một tháng (Han & Chen, 2018). Sự miễn cưỡng thuê

lao động Ô-man của một số nhà đầu tư Trung Quốc có thể cản trở hiệu quả đầu tư của Trung Quốc đồng thời ảnh hưởng tới việc gia tăng công ăn việc làm và sự phát triển bền vững tại nước này.

4.2. Dự án tích hợp hóa dầu và sợi hóa học ở Thành phố Jazan dành cho các ngành công nghiệp khai thác

Theo thống kê năm 2022, Ả Rập Xê-út thu được 80% thu nhập xuất khẩu từ dầu và hơn 40% GDP của quốc gia này phụ thuộc vào xuất khẩu dầu khí, khiến quốc gia này trở thành quốc gia phụ thuộc vào dầu mỏ lớn thứ 3 trên thế giới sau Cô-oét và Li-bi-a.

Mặc dù dầu là tài nguyên quan trọng giúp Ả Rập Xê-út tăng trưởng kinh tế, tuy vậy, sự phụ thuộc quá lớn vào dầu khí đã mang lại những rủi ro cho việc phát triển kinh tế bền vững. Sự biến động của giá dầu trên thị trường quốc tế đã đem lại sự bất ổn cho lợi nhuận từ dầu khí, cản trở tiềm năng phát triển kinh tế dài hạn của Ả Rập Xê-út và khuyến khích quốc gia này phát triển việc chuyển đổi cấu trúc và đa dạng nền kinh tế. Vào năm 2016, Ả rập Xê-út đã đề xuất Tầm nhìn 2030 nhằm đẩy mạnh đa dạng hóa kinh tế và gia tăng công ăn việc làm cũng như giảm tác động của biến động giá dầu thế giới đối với sự tăng trưởng kinh tế của Ả Rập Xê-út (Moshashai và cộng sự, 2020).

Ả Rập Xê-út đã xây dựng Thành phố Jazan dành cho các ngành công nghiệp khai thác và hạ nguồn³ (JCPDI) với diện tích 106km² vào năm 2006 (Nahari, 2023). Với vị trí địa lý nằm trên bờ Biển Đỏ, JCPDI đã cho thấy tầm quan trọng chiến lược về vận chuyển quốc tế và những lợi thế kết nối của đặc khu với các thành phố khác của Ả Rập Xê-út bằng đường hàng không và hệ thống đường bộ. JCPDI hướng tới phát triển công nghiệp nặng, công nghiệp khai khoáng, công nghiệp hóa dầu và các ngành công nghiệp hạ nguồn bằng cách tận dụng tài nguyên nông nghiệp, khoáng sản và các tài nguyên khác của địa phương (The Royal Commission for Jubail and Yanbu, n.d).

Vào năm 2016, doanh nghiệp Trung Quốc Pan-Asia bắt đầu xây dựng Dự án tích hợp hóa dầu và sợi hóa học tại JCPDI với đầu tư dự kiến là 3,2 tỉ USD (Yuan, S. 2019). Dự án này nhằm mục đích mở rộng chuỗi công nghiệp nhựa PET⁴ thượng nguồn và hạ nguồn bằng cách cung cấp các sản phẩm chủ yếu mà chuỗi công nghiệp này cần, đó là PTA tinh khiết⁵, PET và sản phẩm sợi hóa học. Theo Pan-Asia Ả Rập Xê-út, dự án tích hợp sợi hóa học và hóa dầu dự kiến được tiến hành theo 3 giai đoạn. Giai đoạn 1 từ tháng 10/2018 tới tháng 8/2020 nhằm phát triển các nhà máy PET và PTA và thiết bị hỗ trợ. Giai đoạn 2 bắt đầu từ tháng 6/2019 và dự kiến hoàn thành vào tháng 6/2021 nhằm xây dựng các nhà máy sản xuất PET và PTA mới. Giai đoạn 3 bắt đầu từ tháng 7/2021 và dự kiến hoàn thành vào tháng 6/2024 nhằm mục tiêu phát triển ngành công nghiệp hóa sợi bằng cách sử dụng các nguyên liệu thô thượng nguồn để phát triển sản xuất PET và PTA của hai giai đoạn trước (Pan-Asia Saudi, n.d).

³ Công nghiệp hạ nguồn (downstream industries) là các hoạt động liên quan tới việc chuyển đổi dầu, khí thành sản phẩm hoàn chỉnh. Các hoạt động này bao gồm lọc dầu thô thành xăng, khí lỏng tự nhiên, dầu diesel và các nguồn năng lượng khác.

⁴ Viêt tắt của polyethylene và terephthalate, là hai chất trung gian có nguồn gốc từ dầu thô và khí tự nhiên, được sản xuất tạo thành nhựa dẻo phổ biến và đa dụng sử dụng trong các ngành công nghiệp khác nhau, đặc biệt là để sản xuất khay, hộp nhựa đựng thực phẩm.

⁵ Viêt tắt của Axit Terephthalic, có nguồn gốc từ dầu mỏ và là nguyên liệu chính trong quá trình sản xuất sợi Polyester, nhựa tổng hợp, các sản phẩm sơn cách điện, nhựa, chất hóa dẻo.

Dự án đã nhận được sự ủng hộ không chỉ của các nhà đầu tư Trung Quốc mà cả chính phủ Ả Rập Xê-út. Về phía các nhà đầu tư Trung Quốc, vào năm 2017, Pan-Asia ở Ả Rập Xê-út đã được thành lập có văn phòng ở cả Jazan và Riyadh (Pan-Asia Saudi, n.d). Pan-Asia Ả Rập Xê-út là công ty con của Pan-Asia, một doanh nghiệp tập trung sản xuất hạt nhựa PET (Pan-Asia Saudi, n.d). Pan-Asia Ả Rập Xê-út đã coi dự án này là một bước tiếp cận quan trọng trong khuôn khổ Sáng kiến Vành đai Con đường giúp tăng cường mối quan hệ của Trung Quốc với Ả Rập Xê-út và đẩy mạnh kết nối song phương. Về phía doanh nghiệp, Pan-Asia Ả Rập Xê-út đã cho thấy rằng dự án này không chỉ phù hợp với mục tiêu của Sáng kiến Vành đai Con đường của Trung Quốc mà còn kết nối những mong muốn phát triển mà Ả Rập Xê-út gửi gắm trong tầm nhìn 2030 (Pan-Asia Saudi, n.d). Chính phủ Ả Rập Xê-út cũng thể hiện ủng hộ đối với dự án này. Dự án đã nhận được khoản vay dài hạn với lãi suất thấp từ Quỹ Phát triển Công nghiệp Ả Rập Xê-út và được miễn thuế đối với nhập khẩu máy móc, trang thiết bị và nguyên liệu thô (Pan-Asia Saudi, n.d).

Với sự chú trọng vào tận dụng tài nguyên dầu mỏ để phát triển các ngành công nghiệp mới liên quan tới dầu mỏ, dự án sợi hóa học và hóa dầu được đầu tư bởi doanh nghiệp Trung Quốc này đã kết nối mục tiêu tận dụng ưu thế để phát triển các ngành công nghiệp mới vì sự phát triển bền vững của Ả Rập Xê-út. Dự án mang lại ý nghĩa cách mạng trong quá trình đa dạng hóa kinh tế của Ả Rập Xê-út khi việc sản xuất PTA chưa hề phát triển ở quốc gia này trước khi Trung Quốc vào đầu tư (Chen & Han, 2019).

4.3. Khu trình diễn hợp tác năng lực công nghiệp (CUICCDZ) Trung Quốc - Các tiểu Vương quốc Ả rập thống nhất

Trong nhiều thập kỷ, sự phát triển kinh tế của UAE cũng phụ thuộc phần lớn vào dầu mỏ. Vào năm 2010, UAE đề xuất tầm nhìn 2021, trong đó khái niệm “tăng trưởng GDP thực tế phi dầu mỏ” đã được đặt làm ưu tiên trong triển vọng kinh tế UAE (UAE Government, n.d). Trong khuôn khổ tầm nhìn 2021, UAE dự kiến phát triển nền kinh tế tri thức (Parcerro & Ryan, 2017), và tận dụng lợi thế vị trí địa lý của mình để tạo thuận lợi cho tài chính, thương mại và truyền thông quốc tế. Để đạt được mục tiêu phát triển này, khu công nghiệp Khalifa ở Abu Dhabi (KIZAD) đã được xây dựng và thu hút vốn đầu tư nước ngoài. KIZAD hướng tới phát triển các ngành công nghiệp ở các lĩnh vực khác nhau bao gồm sản xuất thép, sản xuất bao bì, y tế... thông qua cung cấp cơ sở hạ tầng bao gồm điện và nước (KIZAD, n.d). Hơn nữa, KIZAD có lợi thế về mặt địa lý khi UAE là một nút thắt giao thông vận tải quốc tế và vì thế mở ra tiềm năng thuận lợi cho thương mại và giao thương quốc tế.

Là thị trường xuất khẩu lớn nhất và là đối tác thương mại lớn thứ 2 của Trung Quốc trong thế giới Ả Rập, UAE là một trong những đối tác quan trọng nhất của Trung Quốc ở Trung Đông (SCIO, 2022). Vào năm 2017, Trung Quốc và UAE đã ký một thỏa thuận xây dựng Khu trình diễn hợp tác năng lực công nghiệp Trung Quốc - UAE (CUICCDZ) trên diện tích 12,2 km² ở KIZAD (NDRC, 2020). Dự án thu hút tổng vốn đầu tư lên tới 10 tỉ Nhân dân tệ sau khi hoàn thành xong 2,2 km² đầu tiên (NDRC, 2020). CUICCDZ tập trung thu hút đầu tư vào các ngành công nghiệp thứ ba⁶ và công nghiệp sản xuất ứng dụng công nghệ, năng lượng mới, hóa chất tinh luyện, dịch vụ hậu cần, sản xuất thép và các ngành khác (SCIO, 2022).

⁶ Các ngành công nghiệp thứ 3 hay còn gọi là lĩnh vực dịch vụ của nền kinh tế, bao gồm nhiều loại hình kinh doanh như các tổ chức tài chính, trường học, khách sạn và nhà hàng...

Sự tiến tiến của cơ sở hạ tầng “cứng” và “mềm” là một bước tiến quan trọng trong sự phát triển của CUICCDZ. Từ năm 2018, hạ tầng “cứng” đã được các nhà đầu tư Trung Quốc xây dựng bao gồm trung tâm dịch vụ của CUICCDZ, nhà xưởng, chỗ ở cho nhân viên, trang thiết bị cấp điện nước và hệ thống đường xá đô thị với tổng chiều dài 8,5 km và tổng đầu tư lên tới 250 tỉ Nhân dân tệ (SASAC, 2019). Ngoài việc phát triển hạ tầng “cứng”, nền tảng dịch vụ cũng được thiết lập để mang lại các hướng dẫn tài chính, dịch vụ tư vấn và đánh giá cho các nhà đầu tư (Xinhua Silk Road, 2019). Vào năm 2022, khi cơ sở hạ tầng đã phát triển (SCIO, 2022), CUICCDZ đã sẵn sàng để các doanh nghiệp đi vào hoạt động. Cùng với những nỗ lực xây dựng cơ sở hạ tầng của các nhà đầu tư Trung Quốc, chính phủ UAE cũng hỗ trợ sự phát triển của CUICCDZ bằng những chính sách có lợi. Các doanh nghiệp và cá nhân đầu tư vào CUICCDZ được miễn thuế giá trị gia tăng, thuế thu nhập và thuế tiêu thụ (CAS, 2023).

Sự nỗ lực của cả Trung Quốc và UAE nhằm phát triển CUICCDZ đã tăng cường mối quan hệ song phương giữa hai quốc gia. Vào năm 2018, Chủ tịch nước Tập Cận Bình đã tới thăm UAE và hai nước đã nhất trí nâng cấp mối quan hệ song phương thành đối tác chiến lược toàn diện - quan hệ đối tác cao nhất trong quan hệ ngoại giao của Trung Quốc (Fulton, 2019b). Vào tháng 7/2019, Thái tử Sheikh Mohammed Bin Zayed bin Sultan Al Nahyan của Abu Dhabi vào thời điểm đó cũng đã tới thăm Trung Quốc. Trong chuyến đi đó, hai bên đã tuyên bố chính thức hàng loạt biện pháp để tăng cường mối quan hệ đối tác chiến lược toàn diện và CUICCDZ được xem là một dự án quan trọng trong hợp tác song phương giữa hai bên trong lĩnh vực hạ tầng, năng lượng và năng lực công nghiệp (UAE MOFA, 2019).

Sự hợp tác về mặt kinh tế giữa UAE và Trung Quốc không chỉ mang lại lợi ích cho các nhà đầu tư Trung Quốc mà cho sự phát triển của UAE. Những ưu thế của UAE ở lĩnh vực vận tải, truyền thông quốc tế và tài nguyên dầu mỏ giúp các nhà đầu tư Trung Quốc tiết kiệm chi phí sản xuất và vận chuyển, qua đó tăng cường khả năng cạnh tranh của sản phẩm trên thị trường toàn cầu.

5. Đánh giá kết quả, hạn chế và nguyên nhân hạn chế của ba dự án

Cả ba dự án đều được kỳ vọng sẽ thúc đẩy quan hệ kinh tế, tăng cường giao thương giữa Trung Quốc và các quốc gia ở Trung Đông; đồng thời giúp phát triển cơ sở hạ tầng, tạo ra nhiều cơ hội việc làm cho người dân địa phương. Tuy nhiên, ba dự án cũng mang lại những kết quả khác nhau, thể hiện mức độ hợp tác của Trung Quốc với quốc gia tiếp nhận. Kết quả cũng như hạn chế của từng dự án có thể xuất phát từ những nguyên nhân sau:

Khu trình diễn năng lực công nghiệp Trung Quốc - UAE: Đây là một dự án quan trọng, được Trung Quốc và UAE đồng thuận và công nhận như một sáng kiến cấp chính phủ của hai nước nên đã thúc đẩy hợp tác kinh tế và góp nâng cao quan hệ văn hóa và chính trị giữa hai quốc gia. Cụ thể, dự án này đã góp phần củng cố mối quan hệ hợp tác song phương trong các lĩnh vực như công nghiệp, công nghệ, và đào tạo nghề, qua đó tạo ra sự kết nối sâu sắc trong chính trị và ngoại giao. Việc xây dựng cơ sở hạ tầng hiện đại tại khu vực này, cùng với các chương trình trao đổi công nghệ, đã thúc đẩy mạnh mẽ mối quan hệ chiến lược giữa Trung Quốc và UAE.

Khu công nghiệp Trung Quốc - Ô-man tại Duqm: Mặc dù đây là một dự án nằm trong Sáng kiến Vành đai Con đường và có tiềm năng phát triển lớn, nhưng quá trình phát triển khu công nghiệp này chưa đạt được kỳ vọng về kết nối và hợp tác chiến lược giữa Trung

Quốc và Ô-man. Một nguyên nhân là do Duqm nằm ở vị trí khá xa trung tâm các tuyến giao thương chính và vẫn chưa có cơ sở hạ tầng đủ mạnh mẽ để thu hút các nhà đầu tư lớn từ Trung Quốc. Thêm vào đó, mặc dù Ô-man có chính sách thân thiện với các nhà đầu tư nước ngoài, nhưng do thiếu một chiến lược rõ ràng và các ưu đãi mạnh mẽ, khu công nghiệp này vẫn chưa phát huy hết tiềm năng hợp tác.

Dự án tích hợp hóa dầu và sợi hóa học tại Jazan (Ả Rập Saudi): Đây là một dự án có quy mô nhỏ và tập trung chủ yếu vào lĩnh vực hóa dầu và sợi hóa học, không có sự liên kết rộng lớn như các khu công nghiệp khác. Bên cạnh đó, mặc dù Ả Rập Saudi là đối tác chiến lược của Trung Quốc, nhưng vì tính chất dự án mang tính chuyên môn hóa và quy mô nhỏ, nên chưa thu hút nhiều sự chú ý về chính trị hay ngoại giao. Thêm nữa, sự thiếu vắng các yếu tố hỗ trợ như cơ chế chính sách đặc biệt hay các chiến lược kết nối quốc tế mạnh mẽ khiến dự án không tạo ra được sự ảnh hưởng đáng kể trong quan hệ song phương.

6. Kết luận

Việc phân tích ba dự án đầu tư trên đã phần nào giải thích bối cảnh các đặc khu kinh tế có tiếp nhận đầu tư của Trung Quốc: mô hình phát triển kinh tế và cơ cấu công nghiệp của mỗi nước tiếp nhận, cơ sở hạ tầng “cứng” và “mềm”, lợi thế so sánh của mỗi quốc gia tiếp nhận đầu tư, quan hệ song phương giữa Trung Quốc và nước tiếp nhận và sự bù trừ kinh tế giữa hai bên. Những lợi thế về địa lý của khu vực vùng Vịnh và nguồn tài nguyên dầu mỏ phong phú đã thúc đẩy Trung Quốc thiết lập những mối quan hệ ngày càng nhiều với các quốc gia trong khu vực. Dựa trên việc xem xét những bù trừ về kinh tế và lợi thế so sánh của các quốc gia tiếp nhận, có thể thấy Trung Quốc rót vốn đầu tư vào ba khu công nghiệp trên đều tập trung vào các ngành công nghiệp mà Trung Quốc đã có kinh nghiệm phát triển trong nước. Mặt khác, những ngành công nghiệp này lại phù hợp với nhu cầu của các nước tiếp nhận trong việc đa dạng kinh tế và giảm sự phụ thuộc của các quốc gia này đối với thương mại dầu mỏ trong mô hình phát triển kinh tế truyền thống.

Cả ba dự án đều cho thấy rằng các ngành công nghiệp của nền kinh tế mới nổi Trung Quốc đã được chuyển giao cho các quốc gia vùng Vịnh với những ưu thế và môi trường hiện pháp thuận lợi. Tuy nhiên, những yếu tố địa phương khác nhau đã định hình lại triển vọng của các dự án có vốn đầu tư Trung Quốc tại các đặc khu kinh tế vùng Vịnh. Mặc dù cả ba quốc gia tiếp nhận đầu tư Ô-man, Ả Rập Xê-út và UAE đều trải qua quá trình chuyển đổi từ mô hình tăng trưởng kinh tế phụ thuộc vào dầu mỏ sang đa dạng hóa kinh tế, mỗi quốc gia đều có cách tiếp cận khác nhau và mang lại những kết quả khác nhau trong các dự án có vốn đầu tư của Trung Quốc. Trong khi Ô-man đang nỗ lực đạt được chuyển hóa kinh tế bằng việc phát triển hậu cần và năng lượng mặt trời, Ả Rập Xê-út lại áp dụng hướng đi tương đối khác bằng cách phát triển các ngành công nghiệp nặng và hóa dầu. Kế hoạch của UAE nhằm chuyển đổi kinh tế thể hiện mô hình theo đuổi phát triển bền vững bằng cách tạo điều kiện phát triển của nền kinh tế tri thức, kinh tế số và trung tâm tài chính toàn cầu.

Thông qua những phân tích trên, bài viết chỉ ra những điểm tích cực của các dự án đầu tư này như sau. Đối với các quốc gia vùng Vịnh, *thứ nhất*, ba dự án có vốn đầu tư Trung Quốc đã góp phần vào sự phát triển kinh tế và đa dạng hóa kinh tế của các quốc gia tiếp nhận vốn thông qua việc tận dụng những lợi thế địa phương. Khu công nghiệp Trung Quốc - Ô-man ở Duqm và Dự án tích hợp Sợi hóa học và Hóa dầu ở JCPDI phát triển các ngành công nghiệp sản xuất bằng cách tận dụng *ưu thế về tài nguyên dầu phong phú*, trong khi đó, CUICCDZ

hỗ trợ phát triển các ngành công nghiệp thứ ba bằng cách tận dụng *ưu thế về vị trí địa lý chiến lược* của UAE. *Hai là*, sự đầu tư của Trung Quốc vào các đặc khu kinh tế vùng Vịnh cũng đã góp phần vào sự phát triển của các ngành công nghiệp sản xuất vốn xa lạ, mới mẻ với các nước tiếp nhận nhưng lại là thế mạnh của các doanh nghiệp Trung Quốc.

Về phía Trung Quốc, việc đầu tư vào các đặc khu kinh tế ở vùng Vịnh không chỉ giúp Trung Quốc tận dụng được những nguồn lợi sẵn có ở quốc gia tiếp nhận như cơ sở hạ tầng, tài nguyên, lao động địa phương, mà còn chuyển giao được năng lực công nghiệp dư thừa trong nước. Hơn nữa, các đặc khu kinh tế luôn được coi là các trung tâm chiến lược cho sự tồn tại của Sáng kiến “Vành đai Con đường”, đầu tư vào các đặc khu kinh tế này đã tạo thuận lợi cho việc Trung Quốc đạt được và tận dụng những ưu đãi về thương mại và đầu tư của Hiệp định Tự do Thương mại (FTA) với các quốc gia vùng Vịnh cũng như vị thế chính trị trong khu vực và quốc tế.

Tài liệu tham khảo

- Armijo, J. (2013). China and the Gulf: The social and cultural implications of their rapidly developing economic ties. trong sách T. Niblock & M. Malik (Chủ biên). *Asia-Gulf economic relations in the 21st century: The local to global transformation*. Gerlach Press.
- Bin Huwaidin, M. (2002). *China's relations with Arabia and the Gulf 1949-1999*. Routledge.
- Cầm Anh. (2023). Vì sao UAE đang xích lại gần hơn với Trung Quốc?. *Tạp chí Diễn đàn doanh nghiệp*. <https://diendandoanhnghiep.vn/vi-sao-uae-dang-xich-lai-gan-hon-voi-trung-quoc-256407>
- CAS (Secretariat of the China-Arab States Expo). (2023). China-UAE Industrial Capacity Cooperation Demonstration Zone. <https://www.cas-expo.org.cn/en/newsDet.html?id=1309>
- Castelier, S., & Müller, Q. (2019). Oman's Duqm, a new port city for the Middle East?. *Middle East Eye*. <https://www.middleeasteye.net/news/omans-duqm-new-port-city-middle-east>
- Chen, D., & Han, W. (2019). Deepening cooperation between Saudi Arabia and China. *King Abdullah Petroleum Studies and Research Center*. 21.
- Fulton, J. (2019a). *China's relations with the Gulf monarchies*. Routledge.
- Fulton, J. (2019b). *China's Gulf investments reveal regional strategy*. <https://agsiw.org/chinas-gulf-investments-reveal-regional-strategy/>
- Fulton, J. (2020). Domestic politics as fuel for China's maritime silk road initiative: The case of the gulf monarchies. *Journal of Contemporary China*. Số 29 (122), 175-190.
- Gidwani, A. (2020). The Duqm Port, Oman and the Three Global Powers: China, USA, and India. *The Chennai Centre for China Studies*. C3S Issue Brief I.
- Han, Z. & Chen, X. (2018). Historical Exchanges and Future Cooperation Between China and Oman Under the “Belt & Road” Initiative. *International Relations and Diplomacy*. Vol. 6, No. 01, 1-15. Doi: 10.17265/2328-2134/2018.01.001
- Kenderdine, T., & Lan, P. (2019). China's Middle East investment policy. *Eurasian Geography and Economics*. Số 59 (5-6), 557-584.
- KIZAD (Khalifa Industrial Zone Abu Dhabi), (n.d.). About us: Give your business the KIZAD advantage. <https://www.kizad.ae/about-us/>
- Lin, J. Y. (2011). New structural economics: A framework for rethinking development. *The World Bank Research Observer*. Số 26(2), 193-221.
- Lin, J. Y., & Wang, Y. (2017) *Going beyond aid: Development cooperation for structural transformation*. Cambridge University Press.
- Liu, Z. (2016). Historical evolution of relationship between China and the Gulf region. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*. Số 10(1).
- Moshashai, D., Leber, A. M., & Savage, J. D. (2020). Saudi Arabia plans for its economic future: Vision 2030, the national transformation plan and Saudi fiscal reform. *British Journal of Middle Eastern Studies*. Số 47(3), 381-401. <https://doi.org/10.1080/13530194.2018.1500269>

Nahari, E. (2023). How a Small Saudi City Explains China's Role in the Saudi-Iran Agreement. *Washington Institute*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/how-small-saudi-city-explains-chinas-role-saudi-iran-agreement>

NDRC (National Development and Reform Commission of the People's Republic of China). (2020). *The construction of China-UAE Industrial Capacity Cooperation Demonstration Zone is nonstop*. https://en.ndrc.gov.cn/news/pressreleases/202105/t20210527_1281216.html

Niblock, T. (2017). Problems and opportunities for China in developing its role in the Gulf region. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*. Số 11(3).

Pan-Asia Saudi. Project introduction, Mission and Objectives. <http://www.panasia.com.sa/en/>

Parcerro, O. J., & Ryan, J. C. (2017). Becoming a knowledge economy: The case of Qatar, UAE, and 17 benchmark countries. *Journal of the Knowledge Economy*. Số 8(4).

Qian, X., & Fulton, J. (2017). China-Gulf economic relationship under the "Belt and Road" Initiative. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*. Số 11(3).

SASAC. (2019). China-UAE (United Arab Emirates) Production Capacity Cooperation Demonstration Park: Building an important brand for China-UAE exchanges and cooperation. www.sasac.gov.cn/n2588025/n2588129/c11124819/content.html

SCIO. (2022). China-UAE industrial zone sees first operational project. http://english.scio.gov.cn/m/beltandroad/2022-12/13/content_85009554.htm

Scobell, A. (2018). Why the Middle East matters to China? Trong sách A. Ehteshami & N. Horesh (Chủ biên). *China's presence in the Middle East: The implications of the One Belt, One Road Initiative*. Routledge.

SEZAD (Special Economic Zone Authority at Duqm). (2018). SEZAD Quarterly Magazine Issue 13. https://www.duqm.gov.om/upload/publications/en_SEZAD_Quarterly_Magazine_Issue_13.pdf

The Economist. (2019). Chinese money is behind some of the Arab world's biggest projects. <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2019/04/20/chinese-money-is-behind-some-of-the-arab-worlds-biggest-projects>

The Royal Commission for Jubail and Yanbu (n.d.). Jazan City For Primary And Downstream Industries. <https://www.rcjy.gov.sa/en/web/guest/jazan>

UAE Government. (n.d.). Economy: Digital economy. <https://u.ae/en/about-the-uae/economy>

Watanabe, L. (2019). The Middle East and China's Belt and Road Initiative. *CSS Analyses in Security Policy*. Số 254.

Xinhua Silk Road. (2019). *Chinese enterprises make debut in China-UAE industrial capacity cooperation demonstration zone*. Retrieved from <https://en.imsilkroad.com/p/130354.html>

Yi, Y. (2017). Economic Watch: China-Arab industrial cooperation gathers steam. *Xinhua*. http://www.xinhuanet.com/english/2017-09/08/c_136594176.htm

Yoel, B. (2018). Oman's economic diversification from oil and "Omanization" policies. *Middle East Economy*. Số 8(11), 1-2.

Young, K. E. (2019). The Gulf's eastward turn: The logic of Gulf-China economic ties. *Journal of Arabian Studies*. Số 9(2), 236-252. <https://doi.org/10.1080/21534764.2019.1768655>

Yuan, S. (2019). China, Saudi Arabia strengthen economic ties. *China Daily*. https://www.chinadaily.com.cn/cndy/2019-04/26/content_37462645.htm